

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

SENIOR FASE

GRAAD 9

NOVEMBER 2013

SOSIALE WETENSKAPPE

PUNTE: 100

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 11 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit TWEE afdelings:
 - AFDELING A: AARDRYKSKUNDE. Beantwoord alle vrae.
 - AFDELING B: GESKIEDENIS. Beantwoord alle vrae.
2. Lees die vrae deeglik voordat jy dit doen.
3. Jy word voorsien van 'n 1:50 000 topografiese kaart 3227 CD KING WILLIAM'S TOWN (BRON 1). Verwys daarna wanneer jy VRAAG 1 en VRAAG 2 beantwoord.
4. Die topografiese kaart moet by die toesighouer aan die einde van die eksamensessie ingehandig word.
5. Trek 'n lyn aan die einde van elke vraag.
6. Nommer jou vrae korrek.

AFDELING A: GEOGRAFIE**VRAAG 1: KAARTLEES EN INTERPRETASIE**

Die vrae hieronder is gebaseer op die 1:50 000 topografiese kaart 3227 CD KING WILLIAM'S TOWN (BRON 1). Kies die mees gepaste antwoord uit die lys moontlike antwoorde by elke vraag. Skryf slegs die korrekte letter (A–D) langs aan die vraagnommer (1.1–1.10), byvoorbeeld 1.11 A.

1.1 'n Lugfoto wat kontoerlyne, punthoogtes, trigonometriese stasies en ander benoemde funksies toon, staan bekend as 'n ...

- A politieke kaart.
- B topografiese kaart.
- C ortofotokaart.
- D vertikale lugfoto. (1)

1.2 'n Rooster is die ...

- A posisie van 'n kaart op die rooster met lengtegraadlyne en breedtegraadlyne.
- B posisie van die kaart.
- C kruising van breedte-en lengtegraadlyne op die kaart.
- D lengte- en breedtegraadlyne van die kaart. (1)

1.3 Hierdie bruin kleur op hierdie topografiese kaart verteenwoordig ...

- A dreinerings.
- B reliëf.
- C plantegroei.
- D paaie. (1)

1.4 Dit is 'n konvensionele punt:

- A
- B
- C
- D (1)

1.5 Punthoogtes, hoogtemerke, trigonometriese stasies en kontoerlyne verteenwoordig ... op die topografiese kaart.

- A lyne wat plekke met dieselfde hoogte verbind
- B die oppervlakte van die kaart
- C die helling van die gebied
- D hoogte bo seevlak (1)

- 1.6 Die vermaaklikheidsfasiliteit wat by $32^{\circ}51'00''\text{S}$ $27^{\circ}21'02''\text{O}$ geleë is, is ...
- A bome.
 - B ontspanningsfasiliteit.
 - C rivier.
 - D spoor- en wandelroete. (1)
- 1.7 Die hoofverkeersweg roete suid van Msenge (**blok B2**) na die noord-oostelike rigting is oor die algemeen ...
- A stygend.
 - B dalende.
 - C plat.
 - D heuwelagtig. (1)
- 1.8 Die vetgedrukte pyltjie nommer 2 (**blok B2**) wys na 'n ...
- A kontoerlyn.
 - B punthoogte.
 - C trigonometriese stasie.
 - D hoogtemerk. (1)
- 1.9 Die aantal winkels in die Breidbach-nedersetting (**blok D8**) is ...
- A 1.
 - B 4.
 - C 0.
 - D 3. (1)
- 1.10 Die kontoerinterval wat op die kaart gebruik word is ...
- A 20 km.
 - B 20 m.
 - C 20 mm.
 - D 120 cm. (1)

[10]

VRAAG 2: KAARTWERK

Beantwoord die volgende vrae.

- 2.1 Dit neem 'n motor 45 minute om vanaf die N2 padteken in **blok D8** na Oos-Londen te reis. Bereken die spoed waarmee die motor ry.

Gebruik die formule hieronder:

$$\text{Spoed} = \frac{\text{Afstand}}{\text{Tyd}} \quad (4)$$

- 2.2 Skakel die kronkelende afstand tussen Belstone-treinstasie (**blok D6**) en Yellowwoods-treinstasie (**blok B8**) om na 'n regte afstand. (2)
- 2.3 Wat is die naam van die rivier wat onder die James McIntyre-brug vloei (**blok G9**)? (1)
- 2.4 Hoe reis mense tussen die Ngxwalane- (**blok E1**) en Kwalini-nedersettings (**blok E2**)? (1)
- 2.5 Wat is die rigting van die omgekringde A (**blok D3**) op die kaart van die omgekringde B (**blok C4**) op die kaart? (2)

[10]

VRAAG 3: ONTWIKKELINGSKWESSIES

- 3.1 Verduidelik die term *ontwikkeling*. (2)
- 3.2 Die terme “Derde Wêreld” en “Eerste Wêreld” word dikwels gebruik deur ekonome en aardrykskundiges om lande te klassifiseer volgens hul vlak van ontwikkeling. Hoe hou die twee terme verband met mekaar? (2)
- 3.3 Die tabel hieronder toon die verskillende benaderings tot ontwikkeling. Noem EEN manier hoe elke benadering tot ontwikkeling beide positief en negatief bygedra het.

BENADERINGS TOT ONTWIKKELING	POSITIEWE BYDRAE	NEGATIEWE BYDRAE
1. Die Groen Rewolusie	1.	1.
2. Bevorder industriële groei	2.	2.
3. Gepaste tegnologie	3.	3.

(3 x 2)

(6)

[10]**VRAAG 4: VOLHOUBARE GEBRUIK VAN BRONNE**

- 4.1 Gee die term wat gebruik word vir:
- 4.1.1 Die afsny van bome sonder die aanplant van nuwe bome (1)
- 4.1.2 Hierdie beginsels voorsien 'n plan van aksie wat uitgevoer moet word om volhoubare ontwikkeling te bereik (1)
- 4.1.3 Gasse wat die son se energie in die atmosfeer vasvang, en veroorsaak dat die aarde warmer word (1)
- 4.1.4 Materiaal wat in die natuur voorkom wat deur die mense gebruik word vir hul oorlewing (1)
- 4.2 Water is Suid-Afrika se mees kosbare natuurlike hulpbron en water is skaars. Stel enige DRIE moontlike stappe voor wat mense kan neem om water te bewaar. (3 x 1) (3)
- 4.3 Afvalbestuur is 'n probleem in landelike skole. Dink oor die probleem en stel moontlike oplossings voor om hierdie probleem op te los. (3 x 1) (3)

[10]

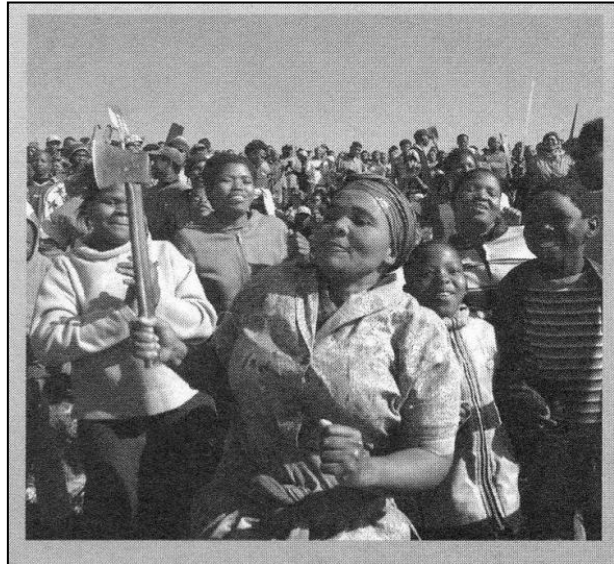
VRAAG 5: MAATSKAPLIKE EN OMGEWINGSKONFLIKTE IN SUID-AFRIKA

Lees die volgende artikel (BRON 2) en beantwoord die vrae daaronder.

PROTESTEERDERS BLOKKEER NASIONALE PAD OOR HUISE

KAAPSTAD. Protesteerders wie ordentlike huise eis, het afval en motorbande aan die brand gestee en ook die deurpad vir meer as twee ure geblokkeer.

“Ons is moeg vir beloftes. Ons wil datums hê van wanneer mense geskuif gaan word na gedienste grond met huise en toilette. Die grondwet waarborg ons die reg op menswaardigheid. Waar is die waardigheid as jy moet soebaat vir ’n munisipale toilet?” het een van die protesteerders gevra.

[Bron: Aangepas en vrylik vertaal uit die *Cape Times*, 17 Julie 2005]

- 5.1 Wat is die oorsaak van die konflik in die artikel (BRON 2) hierbo? (1)
- 5.2 Noem TWEE moontlike redes vir die oorsaak van konflik hierbo. (2)
- 5.3 Volgens die bron, wie wil hulle hê moet iets doen omtrent hul klagtes? (1)
- 5.4 Verduidelik ’n proses wat jy dink kan help om die konflik hierbo op te los. (2)
- 5.5 Hierdie jaar herdenk die 100-jarige bestaan van die Wet op Grond. Bespreek in EEN paragraaf hoe die Wet op Grond mense regoor Suid-Afrika geraak het. (4)

[10]

AFDELING B: GESKIEDENIS**VRAAG 6: MENSEREGTEKWESSIES GEDURENDE EN NA DIE TWEEDE WERÉLDOORLOG**

Bestudeer BRON 3 hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 6.1 In watter land in Europa het die insident in BRON 3 hierbo plaasgevind? (1)
- 6.2 Skryf die naam van EEN bekende mobiele moordspan tydens die Menseslagting. (1)
- 6.3 Skryf die afkorting "NAZI" voluit neer. (1)
- 6.4 Watter beroemde oorlog was tydens die Menseslagting geveg? (1)
- 6.5 Hoe het Nazi's die "Ariese"-ras gebruik om ander mense uit te sluit? (2)
- 6.6 Skryf enige TWEE keuses/aksies wat die burgers van hierdie land kon maak. (2)
- 6.7 Noem enige TWEE lesse wat jy kan leer uit die Menseslagting. (2)

[10]

VRAAG 7: APARTHEID IN SUID-AFRIKA

Maak 'n chronologiese tydlyn waar elke datum ooreenstem met sy korrekte gebeurtenis soos hieronder.

N.B.: Hier is 'n voorbeeld van hoe jy moet jou tydlyn moet maak:

1910	—	Die Unie van Suid-Afrika is gestig
1918	—	Die SS Mendi (skip) het gesink
1952	—	Die Versetveldtog

- Hieronder is lys van sleuteldatums en gebeure hieronder wat jy moet gebruik om jou stygende chronologiese tydlyn te maak.

DATUMS	GEBEURE
12 September 1977	Oliver Reginald Tambo word die waarnemende president van die ANC
08 Januarie 1912	Die Vryheidsmanifes is by Kliptown aangeneem
26 Junie 1955	Die Suid-Afrikaanse Naturelle Nasionale Kongres (South African Native National Congress) is onder leiding van eerw. John Langalibalele Dube gestig
11 Februarie 1990	Hoofman Albert Luthuli word die President-Generaal van die ANC
06 September 1966	Die Nasionale Party onder dr. D.F. Malan kom in Suid-Afrika aan bewind
1948	Steve Bantubonke Biko sterf in aanhouding
1967	Nelson Rolihlahla Mandela is uit Robbeneiland se gevangenis vrygelaat
1913	Dr. H.F. Verwoerd, die argitek van apartheid, word in Kaapstad vermoor
1983	Die Wet op Grond is aangeneem wat 87% van die grond aan wittes en 13% van die grond aan swartes gegee het
1952	Die Driekamer-parlement is in Suid-Afrika ingestel

(10 x 1)

[10]

VRAAG 8: DIE KERNTYDPERK EN KOUE-OORLOG

Beantwoord die volgende vrae.

- 8.1 Skryf neer die TWEE lande wat na vore gekom het as supermagte en wat met mekaar tydens die Koue-oorlog meegeding het. (2)
- 8.2 Skryf enige TWEE maniere hoe die supermagte genoem in VRAAG 8.1 in konflik was. (2)
- 8.3 Wat is die verskil tussen kapitalisme en kommunisme? (2)
- 8.4 Wat was die Ystergordyn? (1)
- 8.5 Een van hierdie presidente (Khrushchev of Stalin of Kennedy of Gorbatsjof), het 'n einde gemaak aan die Koue-oorlog deur veranderinge in sy land aan te bring wat gelei het tot die val van die Berlynse-muur. Wie is hy? (1)
- 8.6 Hoe het die einde van die Koue-oorlog die beëindiging van apartheid beïnvloed? (2)

[10]

VRAAG 9: DIE EINDE VAN DIE TWEDE WÊRELDOORLOG EN DIE STRYD OM MENSEREGTE

BRON 4: Verklaring deur Desmond Tutu, biskop van Johannesburg, op die TV dokumentêre program, *'Getuie teen apartheid'*, 1986.

Mense is lief om ooreenkomste te tref tussen wat gebeur in ons land en wat gebeur het in die sestiger jare in die Verenigde State van Amerika met die Burgerregtebeweging – en tot 'n mate is daar ooreenkomste. Maar daar is ook fundamentele verskille. Die gereg in Amerika was **aan die kant van diegene wat hulle verset het in die burgerregte-beweging**. In Suid-Afrika is dit nie 'n kwessie van burgerregte nie, maar dit is 'n kwessie wat gebaseer is op die fundamentele menseregte, die erkenning dat 'n swart persoon 'n mens is – geskape na die beeld van God.

- 9.1 Wat is 'n mensereg? (1)
- 9.2 Waarom was die Verenigde Nasies gestig? (1)
- 9.3 Wat was die Burgerregtebeweging? (1)
- 9.4 Vergelyk die beleid van segregasie in Amerika met die beleid van apartheid in Suid-Afrika, soos geopenbaar deur die teks in BRON 4 hierbo. (2)
- 9.5 Noem die naam van die Amerikaanse dame wie se arrestasie, omdat sy geweier het om haar sitplek op 'n bus vir 'n wit man af te staan, tot busboikotte in Amerika gelei het. (1)
- 9.6 Noem enige TWEE name van aktiviste in die Burgerregte-beweging, **behalwe die een** wat jy in VRAAG 9.5 genoem het. (2)
- 9.7 Noem enige TWEE gevolge van kolonialisme in Afrika. (2)

[10]

VRAAG 10: SAKE VAN ONS TYD

10.1 Skryf EEN sin om die volgende woorde te verduidelik:

10.1.1 Vergeldings-geregtigheid (1)

10.1.2 Herstellende-geregtigheid (1)

10.1.3 NEPAD (1)

10.1.4 Menseslagting (1)

10.1.5 Globalisering (1)

10.2 In 'n paragraaf van nie minder nie as VYF sinne, bespreek hoe mag, beheer, rassisme en diskriminasie gelei het tot volksmoorde in óf Rwanda óf in Bosnië-Herzegovina. **Bespreek net EEN** van die twee lande as 'n voorbeeld, Rwanda **of** Bosnië-Herzegovina.

(5)
[10]

TOTAAL: 100